

Fredens lys kan skimtes

Vietnams popularitet falder

For mange cambodjanere lignede det en invasion af civile vietnamesere oven i den militære invasion. Man regner med, at mellem 100.000 – 200.000 soldater deltog i besættelsen, men med dem fulgte rådgivere, administratorer, bygningsarbejdere osv. Derudover havde Vietnam efterhånden fuldstændig kontrol med Cambodjas økonomi, udlandshandel og værdifulde naturressourcer. Til trods for at der i begyndelsen af **1980.** erne stadig var områder med under- og fejlernæring blev tonsvis af ris eksporteret til Vietnam.

Taknemligheden for befrielsen fra de Røde Khmerer blev derfor afløst af vrede over, at Vietnam år efter år fortsat havde den reelle magt i landet. Det lignede mere og mere det cambodjanerne igennem århundreder havde frygtet - en langsom indlemmelse i Vietnam.

Efter **1989** havde Cambodja ikke længere samme strategiske betydning for Rusland og Vietnam, og Vietnam havde derfor ikke længere ressourcer til eller interesser i at fortsætte besættelsen af Cambodja. Vietnam begyndte at trække tropperne tilbage, men da havde krigen kostet cirka 55.000 vietnamesiske soldater og et ukendt antal Røde Khmerer og civile livet. Cambodja skiftede igen navn, denne gang til «Staten Cambodja», og en yderst kompliceret fredsproces begyndte. Vietnams rolle var udspillet. Problemerne ophørte dog ikke med tilbagetrækningen. De Røde Khmerer fortsatte deres guerillakrig, også op gennem 1990. erne, og lagde brænde på det nationalistiske bål med deres anti-vietnamesiske propaganda mod både staten Vietnam og især de vietnamesere, der havde slået sig ned i Cambodja. Først i **1998** da Pol Pot døde gik de sidste rester af De Røde Khmerer helt i opløsning.

Hadet på ny

Hvor mange vietnamesiske indvandrere, der reelt set bosatte sig i Cambodja i 1980.erne, er uvist. Den vietnamesisk støttede regering anslog tallet til 90.000, men de Røde Khmerer mente, at helt op til to millioner vietnamesere slog sig ned. Det er et tilbagevendende problem, at vietnamesere fra de fattige landområder i Vietnam krydser den lange og forholdsvis ubevogtede grænse til Cambodja i et forsøg på at opnå et bedre og rigere liv.

Mange af de rygter og myter, som De Røde Khmerer satte i gang, er blevet til sandheder eller i hvert fald noget, mange cambodjanere tror på. Hvis nogen for eksempel opfører sig i strid med cambodjansk skik, stemples vedkommende som vietnameser. På den måde fungerer Vietnam og vietnameserne som en modsætning, som cambodjanerne kan bruge til at definere sig selv imod som nation og som folk. Disse fordomme og mytespredning er med til at holde den nationalistiske retorik i live og sikrer, at hadet mod vietnameserne blomstrer på ny.

Som en del af propagandaen skrev de Røde Khmerer, sandsynligvis lederen Pol Pot, et manifest, der skulle vise Vietnams angiveligt imperialistiske hensigter. Teksten er baseret på direkte historieforkæmper, myter og fortællinger om Vietnam og Cambodjas forhold, og viser Pol Pots paranoide og nationalistiske retorik. Med henvisning til cambodjanernes had til Vietnam forsøgte Pol Pot at retfærdiggøre sine egne kampagner mod Vietnam og vise den folkelige støtte, som han mente, at de Røde Khmerer havde til deres nationale projekt; at rense Cambodja for vietnamesere. For Pol Pot var der ikke langt fra teori til praksis. Hans retorik udviklede sig til en decideret forfølgelse af det etniske mindretal af vietnamesere, der boede i Cambodja. Vietnameserne blev betragtet som repræsentant for staten Vietnam, og derfor var alle vietnamesere fjender af Kampuchea.

EFTER DE RØDE KHMERER

1980 En væbnet modstandsbevægelse bestående af fire fraktioner organiseres med base i flygtningelejre på grænsen mellem Thailand og Cambodja. Den største fraktion ledes af Sihanouk og bliver til et egentligt parti: National United Front for an Independent, Neutral, Peacefull, Co-operative Cambodja (FUNCINPEC). Kinas direkte og indirekte rolle i stormagternes spil for at bevare magt og indflydelse er mere end uklar, men de senere demonstrationer og massakren på Thiannem Pladsen i **1989** kan have haft udenrigspolitik betydning.

Massakren på Thiannem pladsen i Kina i 1989

1990 Vietnam trækker sine tropper ud af Cambodja.

1991 Vietnam og Cambodja underskriver ved FNs mellemkomst en fredsaftale i Paris, som indebærer parternes accept af FN-overvågede valg.

Fredsaftalen blev underskrevet af 19 lande og de fire stridende Cambodjanske grupper. En af flere forudsætninger for fredsaftalen var normaliseringen af forholdene mellem Vietnam og Kina, som lagde pres på Khmer Rouge. Paris fredsaftalen underskrives også af De Røde Khemerer, som få måneder senere trækker sig ud af aftalen.

1992 UNTAC (UN Transitional Authority in Cambodja) indleder fredsbevarelsesoperation.

FN indsætter en midlertidig administration bestående af omkring 20.000 civilt og militært personel. Den skal overtage de 5 vigtigste ministerier og kontrollere afvæbningen af 70 % af de Cambodjanske væbnede styrker (30.000 mand) og overvåge de 30 % af dem, der må lades tilbage, men deres våben skal opmagasineres. Kritikere påpeger, at Khmer Rouge uden større besvær kan skjule endog svære våben i junglen, for at kunne benytte dem, hvis lejligheden byder sig, derfor foreslår man frit lejde og at indrullere afhoppere i regeringsstyrkerne.

FN skal arrangere og overvåge det første frie valg i 1993

Sihanouk indsættes som konge og flytter ind i sit restaurerede palads i Phom Phen. KPRK omformes til Cambodjan Peoples' Party (CPP) under ledelse af Hun Sen (Røde Khmer – kommunist - tolerant afhopper og nuværende premierminister). Sihanouks søn, Prins Norodom Ranariddh, overtager ledelsen af FUNCINPEC.

FNs fredsplan uden kontrol

Tidsplanen er uigennemtænkt og det mere end kniber med kontanter fra donorlandene. FN-operationen vil blive den største i historien forventes at ville koste 1 – 2 mia. dollars, dertil er kommet problemerne i det opløste Jugoslavien.

Demonstrationer i Phom Phen

Under disse mistede 8 livet og 16 såredes under sammenstød med politi og militær. Årsagen var højtstående lederes og embedsmænds korrupsion, da de i under den tiltagende liberale privatiserings navn solgte ud af statens ejendomme til spekulanter.

Trusler – forbud - censur af en fri presse - mord og mordforsøg hører i en periode til dagens orden mellem de forskellige fløje. Khmeh Rouge bryder våbenhvilen ved at bombardere landsbyer i Kompong Thom provinsen og forsøger at presse 340.000 flygtninge i Thailand tilbage til Cambodja for at sikre sig stemmer ved det kommende valg.

1993 Prins Ranariddhs FUNCINPEC vinder det første demokratiske valg i landets historie med ca. 45 % af de afgivne stemmer. CPP får ca. 35 % af stemmerne. CPP (Hun Sen) truer efterfølgende med at løsrive landets østlige provinser i protest over valgresultatet. Ved FNs mellemkomst dannes en national samlingsregering som løsning på den politiske krise.

Regeringen får deltagelse af bl.a. FUNCINPEC og CPP og med to premierministre (Norodom Ranariddh og Hun Sen) ved roret.

FN begår her to afgørende fejl.

- 1.** De stridende parter afvæbnes ikke effektivt.
- 2.** Ved valget i **1993** vandt prins Ranariddhs parti FUNCINPEC.

Hun Sens reform-kommunister kom ind på en andenplads, men da han truer med nye blodsudgydelser, hvis han ikke får del i magten, gav FN efter.

Hun Sen udnævnes til anden premierminister – alle ministerier får derefter to ministre – een for hvert parti. Hun Sen har derefter den reelle magt. Den 17. januar besøger USAs præsident Bush landet og ophæver den 17 år gamle handelsembargo. Bemærkningerne til denne beslutning var: «*Det var på tide, da USA's årelange bombninger har kostet hundredetusinder livet.*»

CAMBODJANSK POLITIK

Cambodja er et konstitutionelt monarki, der bygger på en forfatning vedtaget i **1993**. Ifølge forfatningen skal landet ledes af en demokratisk valgt regering, der er på valg hvert femte år. I spidsen for regeringen står en premierminister, der også er øverstkommanderende for de væbnede styrker. De 123 mandater i Nationalforsamlingen fordeles efter, hvor mange stemmer, de politiske partier forholdsmæssigt får i de enkelte valgkredse.

Forfatningsrådet er det højeste regeringsorgan i Cambodja, som har til opgave at vurdere, hvorvidt lovforslag vedtaget af Nationalforsamlingen er i harmoni med forfatningen. Mellem disse to organer står Senatet, som har bemyndigelse til at tilbagesende lovforslag til Nationalforsamlingen for udbedringer, henholdsvis videresende dem til endelig godkendelse i Forfatningsrådet. Kongens rolle ifølge forfatningen er udelukkende ceremoniel, selvom alle love kræver hans underskrift, før de kan træde i kraft. I kongens fravær underskrives lovene af Senatets præsident. Kongen er valgt for livstid. Selvom **1993** forfatningen garanterer adskillelse mellem den lovgivende, udøvende og dømmende magt, er styrkeforholdet mellem regeringsorganerne i realiteten ulige med uforholdsmæssig stor magt til den siddende regering. Således sendes lovforslag ofte direkte til Ministerrådet uden forudgående debat i Nationalforsamlingen og Senatet samtidig med, at hovedparten af medlemmerne af Forfatningsrådet, Det Juridiske Råd, som overser domstolenes arbejde, og den nationale valgkomite er direkte udpeget af regeringen.

Siden Hun Sens magtovertagelse i **1997** har Cambodjan People's Party (CPP) konsolideret sin magt ved gradvist at opnå mere kontrol over statsapparatet. Et overvældende flertal af provins- og distriktsguvernører er i dag udnævnt af CPP, ligesom kommunalvalgene i **2002 og 2007** har givet CPP borgmesterposterne i de fleste af landets kommuner (1,597 ud af 1,621). CPP sidder således på alle de tunge ministerier i form af bl.a. forsvars-, indenrigs-, udenrigs-, finans- og justitsministerierne.

Selvom oppositionspartiet Sam Rainsy Party (SRP) i dag har 24 medlemmer af Nationalforsamlingen, er partiet reelt uden indflydelse, da det er blevet nægtet pladser i Nationalforsamlingens udvalg. Snarere end at være eksponenter for bestemte politiske ideologier er de to politiske partier i den regerende koalition, CPP og FUNCINPEC, produkter af fortidens krige og konflikter.

Hvor medlemmerne af partitoppen i CPP, der for de flestes vedkommende også var medlemmer af den vietnamesisk indsatte regering i **1979**, ynder at fremstille partiet som Cambodjas «befrier» (fra De Røde Khmerer), slår politikerne i FUNCINPEC på deres royale forbindelser og distance til det socialistiske styre i 1980'erne.

Det næststørste politiske parti i landet SRP startede som et protestparti i **1995** efter at partiets grundlægger Sam Rainsy var blevet fyret som finansminister og udelukket af FUNCINPEC angiveligt på grund af sine bestræbelser på at bekæmpe korruptionen i statsapparatet. I dag har SRP etableret sig som det største oppositionsparti i Nationalforsamlingen og det mest populære parti i Phnom Penh. Partiets popularitet er dog langt mindre uden for hovedstaden, hvilket bl.a. kan tilskrives dets kampagnestrategi, der bevidst går ud på at organisere masse-demonstrationer (tekstilarbejdere, skolelærere etc.), og problemer med at opnå adgang til de statskontrollerede massemedier og de begrænsede finansielle ressourcer. Alle tre politiske partier bekender sig i dag officielt til liberale, demokratiske principper og en fri markedsøkonomi.

1994 Finansminister Sam Rainsy indleder en kampagne mod korrupktion i statsapparatet, men fyres et par måneder senere af premierminister Ranariddh. Tropper fra De Røde Khmerers højborg i Pailin invaderer Cambodjas næststørste by Battambang og holder stand i næsten tre uger, inden de ser sig nødsaget til at trække sig tilbage under heftige bombardementer fra den fremrykkende regeringshærs side.

1995 Sam Rainsy grundlægger et oppositionsparti, Sam Rainsy Party (SRP).

1996 En af De Røde Khmerers topfigurer Leng Sary deserterer til regeringshæren i følgeskab af 6000 soldater fra Røde Khmer-fraktionen i Pailin. Rygter vil vide, at Hun Sen har lovet ham immunitet fra fortidens forbrydelser. Andre kilder hævder, at det er kongen, som benåder ham for en 18 år gammel dødsdom.

1997 De to ministerpræsidenter prins Ranariddh og Hun Sen anmoder FN om hjælp til at retsforfølge De Røde Khmerer. Et granatangreb mod en demonstration i centrum af Phnom Penh dræber 17 mennesker d. 30. marts. Demonstrationens hovedtaler Sam Rainsy bliver lettere såret af angrebet.

Koalitionsregeringen mellem FUNCINPEC og CPP kollapse efter flere års interne spændinger, og væbnede konfrontationer mellem CPP- og FUNCINPEC loyalister indenfor hæren bryder ud i lys lue i Phnom Penhs gader d. 5. juli.

Flere hundreder mennesker bliver dræbt i hovedstaden over de tre dage, som kampene varer. Den CPP-tro fraktion indenfor hæren trækker sig sejrrigt ud af kampene. Prins Norodom Ranariddh flygter til udlandet, mens den stærkt decimerede FUNCINPEC tro hærfraktion trækker sig tilbage til et område langs grænsen til Thailand. Lederen af De Røde Khmerer Pol Pot skubbes af tronen af sin næstkommanderende Ta Mok og sættes i husarrest.

Nye valg afholdes efter betydeligt internationalt pres, der bl.a. indebærer indefrysning af hovedparten af de internationale donorers bistand. En koalitionsregering etableres ved Kong Sihanouks mellemkomst med Hun Sen som premierminister. Prins Ranariddh vender hjem fra sit selvvalgte eksil i Frankrig efter at være blevet taget til nåde af Hun Sen og bliver udnævnt til formand for Nationalforsamlingen.

SRP vinder en håndfuld sæder i Nationalforsamlingen.

1999 Landet er stadig dybt præget af den rolle USA påtvang det under Vietnamkrigen og Pol Pots efterfølgende folkemord.

De Røde Khmerers sidste bastion Anlong Veng bliver løbet over ende af regeringshæren. De Røde Khmerers nye leder Ta Mok bliver fanget og overføres til forvaring i et militærfængsel i Phnom Penh.

2000: FN og regeringen enes om et blandet Cambodjansk tribunal i Phnom Phen, men er uenige om flere detaljer.

Pol Pot i sine velmagtsdage

1998 Pol Pot dør d. 15. april i De Røde Khmerers sidste bastion i Anlong Veng på grænsen til Thailand i det nordvestlige Cambodja efter at have været i husarrest i næsten et år.

CPP MED PREMIERMINISTER HUN SEN I SPIDSEN KONSOLIDERER SIN MAGT

2002 Lokalvalg afholdes for første gang som led i landets decentraliseringsproces efter flere års politisk stabilitet, som har muliggjort igangsætning af stærkt tiltrængte økonomiske og administrative reformer. Valget giver en overvældende sejr til CPP på bekostning af FUNCINPEC. SRP går frem.

2003 Det tredje parlamentsvalg afholdes d. 27. juli, som giver CPP et flertal af stemmerne svarende til 73 af de 123 pladser i Nationalforsamlingen. FUNCINPECs nedgang fortsætter, mens SRP igen går frem.

En aftale indgås mellem FN-sekretariatet i New York og den cambodjanske regering om etablering af et blandet internationalt-cambodjansk tribunal til retsforfølgelse af de hovedansvarlige for De Røde Khmerers forbrydelser. Det havde da taget fem år at udarbejde aftalen, som mange havde opgivet.

Bevismateriale mod De Røde Khemer indsamles af forskere fra det uafhængige Dokumentationscenter. De kan dokumentere fundet af 19.446 massegrave og 167 torturfængsler. 40.000 tidligere Røde Khemerer soldater blev interviewet.

I sommeren **2003** var der valg i Cambodja, og igen blev de etniske vietnamesere, deres efterkommere og de nye vietnamesiske indvandrere brugt af politikerne til at score lette point hos vælgerne. Alligevel gør Vietnam ikke meget for at hjælpe med at løse de to landes grænsestridigheder og har derudover modsat sig at modtage illegale indvandrere udvist fra Cambodja.

Det er svært at lægge låg på en så gammel konflikt, og gradvist ændrer den historiske hukommelse om konflikten sig også. De yngre generationer af cambodjanere, der ikke selv oplevede De Røde Khmerers folkemord, har svært ved at sætte Vietnams besættelse af Cambodja i perspektiv.

Det var en besættelse med alt, hvad det indebar af negative elementer for befolkningen. Det var dog også en befrielse, som betød beskyttelse mod De Røde Khmerer og genopbygning af Cambodja. Vietnam betalte også en pris for sin indblanding både økonomisk og i form af civile og kæmpende soldaters liv.

2004 En to-parti regering med deltagelse af CPP og FUNCINPEC dannes d. 15. juli med Hun Sen som premierminister, mens Prins Ranariddh igen udnævnes til formand for Nationalforsamlingen. Kong Sihanouk meddeler d. 6. oktober overraskende fra sit ophold i Beijing, at han har abdiceret.

D. 15. oktober bliver en af kongens sønner, Prins Norodom Shiamoni, officielt udråbt til ny konge og bliver kronet ved en ceremoni i Kongepaladset to uger senere.

2005 Sam Rainsys parlamentariske immunitet bliver ophævet af et CPP flertal i nationalforsamlingen i kølvandet på hans beskyldninger mod Hun Sen for at have stået bag granatangrebet i Phnom Penh d. 30. marts **1997**. For at undgå en retssag drager Sam Rainsy i selvvalgt eksil i Frankrig. Han bliver taget til nåde et år senere efter at have overrakt en formel undskyldning til Hun Sen.

2007 Ved nye lokalvalg sikrer CPP sig ca. 60 pct. af det samlede antal stemmer.

2008 Krigsforbrydertribunalets arbejde påbegyndes. Det fjerde parlamentsvalg siden **1993** afholdes d. 27. juli og giver CPP et flertal af stemmerne svarende til 90 af de 123 pladser i Nationalforsamlingen.

Dermed kan den siddende regering bestående af CPP og FUNCINPEC fortsætte med CPP i en styrket position.

FN-tribunalet

Næsten 30 år senere gør Cambodja sig klar til retsopgøret med de få ledere af De Røde Khmerer, som stadig er i live. Retssagen skal finde sted i et FN-tribunal, som ligger på en tidligere militærbase omgivet af rismarker 18 kilometer uden for centrum af Phnom Penh godt beskyttet af en stor mur og bevogtet af dystert udseende vagter. Selve tribunalet er en massiv hvid bygning med gyldent tag, hvor den syvhovedede slange Naga snor sig omkring hvert spir. Det er her, retsopgøret skal foregå, når alle anklager forventes at falde på plads i løbet af **2008**.

Cambodja er for tiden centrum for en krigsforbryderdomstol der skal placere ansvaret for folkemordet på cirka en fjerdedel af landets befolkning. Domstolen handler om, hvad der skete i årene **1975 til 1979**, og den første tiltalte vil formodentlig blive lederen af det mest frygtede tortur-fængsel i Cambodjas hovedstad Phnom Penh.

«Det er hele den cambodjanske befolkning, der gør op med fortiden, og derfor er åbenhed og oplysning meget centralt for os», fortæller FN-tribunalets pressechef Helen Jarvis. Retssagerne vil blive vist på tv.

Ud over de 600 personer, der er plads til i selve retssalen, bygges der ihærdigt på at få en tilstødende bygning færdig, så yderligere flere tusinde cambodjanere kan følge med på storskærm. Befolkningen skal være med undervejs.

Inden for muren og knap 100 meter fra FN-tribunalet sidder to af de tidligere ledere fra De Røde Khmerer i detentionen. Selve fængslet er en ydmyg bygning bag endnu en massiv mur med pigtråd. Tribunalet er ved at vurdere, hvorvidt der kan rejses anklager mod dem. Den ene er Duch – torturbøddel og leder af Tuol Sleng fængslet, hvor 14.000 cambodjanere under tortur måtte tilstå opdigtede forbrydelser og siden kørt væk og henrettet på Choeung Ek – de berygtede «Killing Fields». Den anden er Nuon Chea, som var Pol Pots højre hånd. Han er den højest rangerende tidligere leder, som stadig er i live. Under Demokratisk Kampuchea, som Cambodja hed i **1975-1979**, var han formand for Nationalforsamlingen og medlem af regimets Centralkomite.

2009 Oppositionsleder Sam Rainsy får igen ophævet sin parlamentariske immunitet og idømmes 2 års fængsel in absentia af domstolen i Svay Rieng provinsen for «fremsettelse af racistiske udtalelser» og «destruktion af statslig ejendom».

Fængselsdommen bliver fulgt op med et sagsanlæg fra regeringen for misinformation og landsskadelig virksomhed. Væbnede kampe bryder ud mellem cambodjanske og thailandske tropper i området omkring Preah Vihear-templet.

2010 Den første af de anklagede ved Krigsforbrydertribunalet, Kaing Guek Eav alias Duch, leder af detentionscentret S-21 bedre kendt som torturfængslet Tuol Sleng, får en dom på 35 års fængsel. Efterforskningsarbejdet i sag nr. 2 mod de resterende fire personer i tribunalets forvaring påbegyndes.

2011 En ny regering indsættes i Thailand efter parlamentsvalg, hvilket øger forhåbningerne om, at en løsning på grænsestriden mellem Cambodja og Thailand kan forhandles på plads.

CAMBODJANSK UDENRIGS- OG SIKKERHEDSPOLITIK

Cambodjas udenrigspolitiske råderum har traditionelt været begrænset af landets placering mellem Thailand og Vietnam, geografisk såvel som politisk. Heller ikke i dag har landet nogen nævneværdig selvstændig udenrigspolitisk profil. Forholdet til Thailand og Vietnam er desuden præget af en række uafklarede forhold bl.a. i relation til grænsedragning og flygtninge. Eksempler på det følsomme forhold til nabolandene er angrebene på den thailandske ambassade og thailandske firmaer i Phnom Penh d. **29. januar 2003**, som følge af en populær thailandsk skuespillerindes påståede negative udtalelser om Cambodja, og de væbnede kampe mellem cambodjanske og thailandske tropper i området omkring Preah Vihear-templet i **2009 og 2011** samt de cambodjanske myndigheders deportation af vietnamesiske flygtninge i strid med menneskerettighedskonventionen.

Cambodjas internationale relationer fokuserer først og fremmest på at pleje det gode forhold til de multi- og bilaterale donorer, herunder i særlig grad til de multilaterale organisationer, da disse står for en meget betydelig del af den donorfinsierede indsats. Forholdet til USA er blevet forbedret de seneste år efter ophævelsen af den amerikanske kongres' forbud mod officiel bistand til den cambodjanske regering. Kinas indflydelse i landet er kraftigt stigende bl.a. via omfattende investeringer og gavebistand.

Cambodja blev i **1998** medlem af den sydøstasiatiske samarbejdsorganisation ASEAN. Den cambodjanske regering knytter store forventninger til dette samarbejde, da det ses som garant for stigende private investeringer og bistand og øget regional markedsadgang.

Markedsadgangen vil bl.a. blive lettet af Cambodjas medlemskab af WTO. Cambodja indtrådte endvidere i ASEM-samarbejdet mellem ASEAN-landene og EU ved ASEM-topmødet i Hanoi i oktober **2004**. Cambodja vil varetage ASEAN-formandskabet i 2012.

I kampen mod international terrorisme støtter Cambodja generelt de tiltag, der vedtages indenfor ASEAN om bl.a. informationsudveksling og fælles uddannelses-programmer. Desuden har den cambodjanske regering oprettet en særlig politistyrke, som skal beskæftige sig med anti-terror virksomhed. Denne politistyrke har modtaget teknisk bistand fra det amerikanske militær (samt udstyr fra Kina).

På jagt efter sandheden

FN-tribunalet har fået udleveret en stor del af bevismaterialet fra Det Cambodjanske Dokumentationscenter – en NGO, som gennem ti år har indsamlet beviser på De Røde Khmerers folkedrab.

Centret er beliggende i Phnom Penh, men et fuldstændig ureguleret byggeboom i hovedstaden betyder, at byens husnumre ikke længere følger nogen former for orden. Kun et anonymt skilt med ordene «Public Information Room» antyder, at der bag de høje mure findes beviser for De Røde Khmerers utallige forbrydelser.

Youk Chhang, der er leder af Det Cambodjanske Dokumentationscenter, oplyser, at han har leveret 700.000 dokumenter om De Røde Khmerer til tribunalet. Ud fra fortællinger, fotos, film, massegrave og mindesmærker beskriver dokumenterne de historiske begivenheder i landet.

«Jeg leverede dokumenterne med materiale om de fem mest centrale ledere fra De Røde Khmerer allerede i august, så det er et spørgsmål om tid, før tribunalet indleder undersøgelser mod yderligere tre ledere», fortæller Youk Chhang, der opfatter det som en bevidst strategi fra tribunalet side, at undersøgelserne mod dem indledes en for en.

Ved at foretage anholdelserne enkeltvis sikres et tilbagevendende mediefokus på tribunalets arbejde, hvilket også formodes at være i den cambodjanske regerings interesse.

Youk Chhang overlevede både De Røde Khmerers terror og den hungersnød, som hurtigt blev resultatet af det nye regimes kollektivisering af landbruget.

De Røde Khmerers jagt på indbildte fjender ramte helt uskyldige, og stort set ingen cambodjaner overlevede folkemordet uden at miste medlemmer af sin familie. Heller ikke Youk Chhang, hvis søster blev henrettet, efter hun havde ladet sig undersøge for mavesmerter. Smerterne skyldtes, lød forklaringen, at hun havde spist ris stjålet fra De Røde Khmerer. Søsteren fik maven skåret op og døde kort tid efter. Det Cambodjanske Dokumentationscenter er befolket af ildsjæle, som tilsammen har gjort centret til en altafgørende del af retsopgøret mod De Røde Khmerer. Titusindvis af overlevende har fortalt deres historier til centret, som i dag også besidder De Røde Khmerers egne arkiver.

Her finder man blandt andet tilståelserne fra det berygtede Toul Sleng fængsel, hvor tusindvis af mennesker blev tortureret og henrettet.

FN-tribunalet, der skal retsforfølge den ansvarlige inspektør for Toul Sleng fængslet, er afhængig af dokumentationscentrets bevismateriale. Det betyder et stort arbejdspress for centret og dets frivillige, som i øjeblikket arbejder i fireholdsskift for at sikre tribunalet det nødvendige bevismateriale.

Kapløb med tiden

Mens borgerkrigen hærgede i Cambodja efter Vietnams invasion i 1979 og frem til Pol Pots død i **1998**, levede De Røde Khmerer i frihed i den nordvestlige del af Cambodja nær den thailandske grænse. Nu er to af lederne fængslet, hvilket er et syvmileskridt på vejen væk fra den straffrihed, der har beskyttet dem i snart 30 år.

FN-tribunalet kan bl.a. dømme de anklagede for forbrydelser mod menneskeheden, krigsforbrydelser og folkemord efter både national og international lovgivning. Det består af både internationale og cambodjanske dommere, og kun et absolut flertal kan træffe afgørelse i en sag.

Et velfungerende tribunal kan være med til at forbedre regeringens image og sætte nye og højere juridiske standarder for cambodjansk retspraksis. Korruptionen er udbredt i Cambodja, og regeringen har et dårligt ry for at kontrollere domstolene.

«Ideen fra regeringens side har været at opbygge en ideal-domstol for Cambodja, hvor internationale standarder kan påvirke det cambodjanske retssystem i positiv retning.»

Cambodja har altid vidst, at dette ikke kan gøres alene og har derfor bedt om hjælp fra det internationale samfund», siger Helen Jarvis, der er pressechef ved FN-tribunalet. Det er imidlertid en væsentlig bekymring, om de gamle ledere helbredssvækkes eller når at dø, før de kommer for retten. Den fængslede Nuon Chea er 81 år, og den gennemsnitlige levealder i Cambodja er 59 år.

Helen Jarvis deler denne bekymring, men ser ingen mulighed for at fremskynde processen.

«Vi forsøger at løbe stærkt, men lige meget hvor stærkt vi løber, så må vi ikke springe over, hvor gærdet er lavest og risikere at komme til at lave fejl. Nu har vi ventet på dette retsopgør i så mange år.

Nu skal det også gøres rigtigt», siger hun. Den nederste etage af tribunalet indeholder et lille hospital, som vidner om, at der vil blive gjort alt for at holde lederne i live.

Langt tilløb

Det er næsten 30 år siden, at Vietnam satte en stopper for folkemordet i Cambodja. De Røde Khmerers leder Pol Pot og flere andre ledere er døde, og måske er det allerede for sent at indlede et retsopgør. Men spørger man Dina Nay, direktør for Det Cambodjanske Institut for Demokrati, får man et klart, næsten forarget, svar.

«Hvordan skulle det kunne være for sent? Jeg har ventet i 30 år. Måske får jeg ikke retfærdighed, men jeg vil vide hvorfor! Hvorfor slog cambodjanere andre cambodjanere ihjel?»

Det var først efter afslutningen på den kolde krig, at et FN-støttet retsopgør mod De Røde Khmerer kom inden for rækkevidde. Selv om den vietnamesiske invasion havde stoppet De Røde Khmerers folkedrab, var Danmark og resten af den vestlige verden ikke villige til at anerkende Cambodjas nye vietnamesisk støttede regering.

Vietnam var Sovjetunionens allierede, og for den vestlige verden var hensynet til den internationale magtbalance vigtigere end et opgør med De Røde Khmerer.

Af samme grund støttede Danmark og resten af det daværende EF helt op til **1992** en cambodjansk eksilregering i FN, som var domineret af De Røde Khmerer. Det var en af grundene til, at forhandlingerne om oprettelse af et FN-tribunal trak ud i årevis, fortæller Youk Chhang.

«FN ville sikre sig, at tribunalet ikke kunne udvikle sig til en platform for kritik imod organisationen selv,» siger han.

Selvom Youk Chhang har viet sit liv til at dokumentere De Røde Khmerers forbrydelser, er han ikke en mand drevet af had.

«Jeg ønsker retfærdighed. Ikke hævn. Jeg mistede min søster, og intet tribunal kan bringe hende tilbage.

Men tribunalet kan gøre op med straffriheden og skabe et mere retfærdigt Cambodja.

Tribunalet kan bringe os ud af fortiden og ind i fremtiden», siger han.

«Tabuet omkring De Røde Khmerers forbrydelser er brudt. Stemningen forandrede sig, da FN blev involveret i processen,» fortæller Youk Chhang: *«De mange år med forhandlinger om tribunalets udformning er ikke spildte. Perioden under De Røde Khmerer er ikke længere politisk betændt, og folk tør tale frit. Cambodjanerne har besluttet at bearbejde fortiden frem for at ignorere den».*

Youk Chhang håber, at opgøret med fortidens forbrydelser kan være med til at skabe en ny kultur af åbenhed, så cambodjanerne også tør diskutere nutidens problemer. For der er nok at diskutere, konstaterer han og nævner korrupsionen som eksempel. Korrupsionen findes så massivt på alle niveauer, at det virker ødelæggende på det cambodjanske samfund. Bestikkelse er en del af hverdagen, og både politiet og dommere kan bestikkes til at se gennem fingre med ulovligheder – også alvorlige forbrydelser som Cambodjas åbenlyse børneprostitution.

Et nødvendigt opgør

FN-tribunalet, som skal dømme de ansvarlige for folkedrabet, er udtryk for et politisk kompromis mellem den cambodjanske regering og FN. Flere i den nuværende regering har selv en fortid i De Røde Khmerer, og ifølge Youk Chhang har regeringen reelt krævet, at kun De Røde Khmerers absolutte topledelse kan stilles til ansvar. Selv hvis kun få af de ansvarlige for De Røde Khmerers folkemord ender med at blive dømt, vil FN-tribunalet alligevel have været en succes. De sidste års åbenhed omkring folkemordet har mest af alt mindet om en spontan sandhedskommission, fortæller Helen Jarvis.

Cambodjanerne har kunnet tale om deres tab og langsomt forsone sig med hinanden efter mange års ufred.

Det, vi nu mangler for at lukke dette mørke kapitel i Cambodjas historie, er at stille de mest ansvarlige til regnskab for deres handlinger. Det vigtigste er, at ofrene nu endeligt ser de ansvarlige stillet til ansvar. Derfor er man glad for, at retssagen i modsætning til andre internationale straffesager ikke skal foregå i Haag i Holland, men under intens lokal mediedækning i Cambodja.

Det ville være mangel på respekt for ofrene at flytte processen ud af landet.

Vor fortid under De Røde Khmerer er en frygtelig og tragisk historie, men det er vores, cambodjanernes, historie.

Vi må selv hele vores sår.